

DİNİ RADİKALİZMLƏ MÜBARİZƏDƏ MAARİFLƏNMƏNİN ÖNƏMİ

Səyyad SALAHLI,

*Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət
Komitəsi sədrinin birinci müavini,
filologiya elmləri namizədi*

İnsanın şəxsiyyət kimi formalaşmasında, eləcə də cəmiyyətin inkişafında maarifləndirmənin, elmin və savadlanmanın olduqca böyük rolu var. Bu baxımdan quruculuq və inkişaf yolunu seçmiş hər bir dövlət əhalinin maariflənməsinə, savadlanmasına böyük diqqət ayırır. Sözügedən xüsusda böyük işlər görərək müvəffəqiyyət əldə etmiş ölkələr isə şübhəsiz ki, cəmiyyətin quruculuğunda və inkişafında böyük məsafələr qət etmişdir.

Elm, maarifləndirmə, savadlanma bəşər övladının fikir və düşüncələrinin, eləcə də həyata baxışının formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynamaqla yanaşı, cəmiyyətin şüurunda da mühüm dəyişikliklər etmək gücünə malikdir. Təhsil, elm, savad insan yaratmır. Lakin o, insanın və vətəndaş cəmiyyətinin hərtərəfli inkişafında, ictimai mühitin yaxşılaşmasında mühüm faktor hesab olunur. Bu fikirlər müxtəlif zamanlarda dünyanın bir çox görkəmli şəxsiyyətləri tərəfindən daima vurğulanmışdır. Bəzi mütəfəkkirlər isə tək fərdlərin deyil, həmçinin dövlətin və cəmiyyətin də taleyinin gənc nəslin düzgün maariflənməsindən, savadlanmasından asılı olduğunu bildirmişlər.

Elə bu səbəbdən görkəmli azərbaycanlı ziyalı, müəllim, milli mətbuatımızın və teatrımızın banisi Həsən bəy Zərdabi həyatının 40 ilindən çoxunu yorulmadan və böyük şövqlə gənclərimizin maariflənməsinə, ana dilində təhsil ocaqlarının yaradılmasına həsr etmişdir. Dövrünün ziyalıları Həsən bəyin millət yolundakı xidmətlərini yüksək qiymətləndirmiş və onu “Qafqaz müsəlmanlarının atası”, “Zaqafqaziya müsəlman ziyalılarının müəllimi və mənəvi atası”, “Zaqafqaziya müsəlmanlarının milli oyanışının ilk bələdçisi” adlandırmışlar. Maarifləndirmənin önəminə diqqət çəkən Həsən bəy Zərdabi “Maarifdən, elmdən məhrum olan xalq işıqdan məhrumdur”, - deyərək alovlandırıdığı maarif məşəlinin ömrünün sonunadək sönməməsinə çalışmışdır. Alman filosofu İmmanuel Kant da insanlığın qeyri-yetkinlikdən xilas olmasının səbəbini maariflənməkdə görmüşdür.

İstənilən tarixi dövrdə dinin cəmiyyətin əxlaqi-mənəvi dəyərlər sisteminin ayrılmaz hissəsini təşkil etdiyini nəzərə alsaq, mənsub olduğumuz İslamın da elm, irfan dini olduğunu, maariflənməyə, öyrətməyə və araşdırmağa böyük önəm verdiyini görürük. İslam dininin əsas qaynağı Qurani-Kərimin ilk əmrinin məhz “Oxu” olması onun insanı elmə təşviq etdiyinə bariz nümunədir.

Oxuyub-yazmağa maraq göstərilmədiyi, elm və təhsilin yox dərəcəsində olduğu, cəhalətin hökm sürdüyü bir dövrdə dinimizin ortaya çıxaraq elmə, savadlanmaya yüksək önəm verməsi

inqilabi hadisə olmuşdur. İslamın əsas istinad mənbələri olan Quran və hədislərdə alim, elm, savad və bilik sevdirilərək ən yüksək məqama ucaldılmışdır. Allah-Təala Qurani-Kərimin “Zumər” surəsinin 9-cu ayəsində alimlə cahilin eyni məqama sahib olmadığını vurğulayaraq buyurmuşdur: **“...De: Heç bilənlərlə bilməyənlər (alimlə cahil) eyni ola bilərmilə?! (Allahın ayələrindən, dəlillərindən) yalnız ağıl sahibləri ibrət alar!”**

Hədislərdə isə elm öyrənmək ibadətdən üstün sayılmış, alimin mürəkkəbinin şəhidin qanına bərabər olduğu qeyd olunmuşdur. Məhəmməd peyğəmbərin (s) bir hədisində Allah qatında elm yolunda ölənlər şəxslə peyğəmbərlər arasında sadəcə bir dərəcə fərq olduğu bildirilmişdir. Həzrət Peyğəmbər (s) digər bir mübarək kəlamında isə elm öyrənməyə, savadlanmağa təşviq edərək buyurmuşdur: *“Elm öyrənin. Çünki Allah uğrunda elm öyrənmək bir həsəndir (savab, gözəllik). Elmdən danışmaq Allahu təsbih etmək, onu axtarmaq isə cihaddır. Elmi toplamaq (almaq) ibadət, onu öyrətmək sədəqədir. Elmi yaymaq isə Allaha yaxınlıqdır”*.

Ümumiyyətlə, müsəlman ilahiyyatçıların qeyd etdiyinə görə, Qurani-Kərimdə 750-ə yaxın elmə təşviq və ya ondan bəhs edən ayə vardır.

Qeyd edilənlərdən və tarixi gerçəkliklərdən anlaşıldığı kimi, İslam cəhalətə savaş açmışdır. İslamın ilk dövrlərindən etibarən müsəlmanlar təhsil almaq, savadlanmaq və öyrənməklə bağlı əmr və tövsiyələri yerinə yetirərək elmə sarılmışlar. Nəticədə elmin müxtəlif sahələri üzrə, məsələn, kimyada Cabir ibn Həyyan, İbni Heysəm; tibbdə Razi, İbn Sina; sosiologiyada İbn Xaldun; astronomiyada Nəsrəddin Tusi, Əli Quşçu, Rumi Qadızadə; fəlsəfədə Qəzali, İbn Rüşd, Fəribi kimi dünyanın ən məşhur alimləri yetişmişdir.

Təəssüf ki, sonralar bir çox müsəlman elm əvəzinə cəhaləti üstün tutmuşdur. İslam dünyasında baş verən son münaqişələrin kökündə duran əsas səbəblərdən biri də əhalinin savadsızlığı, xüsusən də dinin tarixinin və fəlsəfəsinin yetərincə öyrənilməməsidir.

Buna görə də gözyaşı və izzətlərin əsiri olmamaq üçün dinimizin “oxu” əmrinə riayət edərək öyrənməyimiz və maarifləndirməyimiz çox zəruridir. Onu da unutmayaq ki, Həzrət Məhəmməd (s) hədislərinin birində elmi müsəlmanın itmiş malı hesab etmişdir. İtmiş malımızı necə sevinclə tapıb götürdüyümüz kimi, onu da həmin hissələrlə, həvəslə götürməyi buyurmuşdur.

Bu baxımdan oxuyub öyrənməli, həm də maarifləndirməliyik. Xüsusən də İslamın mülayimlik və yumşaqlik kimi mötədil prinsiplərini təbliğ etməliyik ki, cəmiyyətdə dini fanatizm meyillərinin azalmasına və radikalizmdən uzaq ümmətin yaranıb formalaşmasına nail olaq. Bəhs etdiyimiz maarifləndirmə isə radikalizmi aradan qaldıracaq və gələcəkdə dini zəmində baş verəcək münaqişələrin qarşısının alınmasına böyük töhfə verəcəkdir. Bunu etməklə həm dinimizin “yaxşılıq edib, pisləkdən çəkindir” buyuruğuna əməl etmiş olarıq, həm də Vətənimizin xoş gələcəyi naminə üzərimizə düşən vəzifəni yerinə yetiririk.

Qisası, Yaxın Şərqdə, o cümlədən dünyanın müxtəlif ölkələrində dini zəmində baş verən qanlı münaqişələrin Azərbaycana ayaq açmaması və sözügedən xüsusda ölkəmizdə hökm sürən sülh və əmin-amanlığın davamlı olması üçün din sahəsində insanlarımızın maarifləndirilməsinə bu gün həmişəkindən daha çox ehtiyac vardır.

Bu təhdidləri və reallıqları nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi (DQİDK) fəaliyyət istiqamətinə uyğun olaraq dini etiqad sahəsində maarifləndirmə işi aparmaqdadır.

Dövlət Komitəsinin bu sahədəki fəaliyyətinə ölkədə dövlət-din münasibətlərinin və dini etiqad azadlığının yüksək səviyyədə təmin olunması, dini radikalizm meyillərinin qarşısının alınması, o cümlədən milli-mənəvi dəyərlərimizin, ölkədəki zəngin tolerantlıq və multikulturalizm mühitinin qorunub saxlanması məqsədilə dini maarifləndirmə işinin təşkil olunması daxildir.

Ümumiyyətlə, Dövlət Komitəsi sözügedən xüsusda öz işini aşağıdakı istiqamətlər üzrə qurmuşdur:

1) Dövlət Komitəsinin mətbu orqanı olan “Dövlət və Din” ictimai fikir toplusunun və “Cəmiyyət və Din” qəzetinin nəşrə hazırlanması;

2) “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanuna riayət olunması, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması, ölkəmizdə tarixən mövcud olan tolerantlıq və multikulturalizm ənənələrinin təbliğ və təşviqi məqsədilə maarifləndirici tədbirlərin təşkil edilməsi;

3) Dini radikalizm, ekstremizm, fanatizm və xurafat meyillərinin qarşısının alınması, eyni zamanda milli-mənəvi dəyərlərin təbliği məqsədilə kitab, broşür və digər çap məhsullarının nəşr edilməsi;

4) Dini icmalar tərəfindən təqdim edilmiş layihələrin lazımı qaydada hazırlanmasına nəzarət və metodiki dəstəyin göstərilməsi, eləcə də maarifləndirici tədbirlərin təşkil edilməsi;

5) Sözügedən tədbirlərin, eləcə də digər maarifləndirici materialların sosial şəbəkələrdə işıqlandırılması və təbliğ olunması.

DQİDK dini maarifləndirmə işi aparmaq, dövlət-din münasibətləri və bu sahədə digər məsələlər barədə əhalini məlumatlandırmaq məqsədilə televiziya və radio yayımı kanallarından, kütləvi informasiya vasitələrindən də istifadə edir. İctimai Televiziyada yayımlanan və müəllif proqramımız olan “Din və Cəmiyyət” verilişi, “Space TV”dəki “İnam” verilişi qeyd olunanlara nümunədir.

Dövlət Komitəsi ötən dövr ərzində dini maarifləndirmə sahəsində tədbirlərin təşkili, həmçinin müvafiq kontingentin həmin tədbirlərdə iştirakının təmin edilməsi, eləcə də dövlət-din münasibətlərinin tənzimlənməsi, gənclərin zərərli dini cərəyanların təsiri altına düşməsinin, o cümlədən din adı altında milli və dövlət maraqlarımıza zidd ideoloji təlimlərin yayılmasının qarşısının alınması məqsədilə müvafiq dövlət qurumları ilə birgə hazırlanan Tədbirlər Planının həyata keçirilməsi istiqamətində də fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Heç şübhəsiz ki, istər ölkəmizdə, istərsə də dünyanın müxtəlif yerlərində cəmiyyətin üzləşdiyi bir çox problemlərin kökündə savadsızlıq, cəhalət və insanların kifayət qədər maariflənməməsi dayanmaqdadır. Bu problemi yoluna qoymadan inkişaf etmək sadəcə mümkünsüzdür. Onu da unutmayaq ki, yağış torpağı canlandırdığı kimi, Allah-Təala da hikmətlə, elmlə qəlbləri işıqlandırır.